సాహితీ సులోచనం

దార్ల వెంకటేశ్వరరావు

ఆమె బతుకు పాట “కొత్తపాట”

ఇటీవల అత్యాధునికత అనేది తెలుగు కవిత్వంలో బాగా చర్చనీయాంశమైంది. అత్యాధునికత అనే పద సృష్టి మీదనే చాలా వివాదం ప్రారంభమైంది కూడా! దీన్నే కొంతమంది 'పోస్ట్ మోడర్నిజమ్' పేరుతో ఇప్పుడు పిలుస్తున్నారు. 'ఆధునికత - అత్యాధునికత'లకు సంబంధించి ఇప్పటికే ఒక విశ్లేషణాత్మక గ్రంథాన్ని అఫ్సర్ 1992లోనే వెలువరించారు. సామాజిక విలువల్లో వస్తున్న మార్పు ఈ ధోరణిలో బాగా వ్యక్తమవుతుంది. నేటి కవులు తమ అంతరాంతరాల్లోని సంఘర్షణను, సమాజంలోని వివిధ విషయాలతో కలిపి తమ అంతర్ముఖత్వాన్ని కూడా బయటపెడుతున్నారు. అటువంటప్పుడు కవులు ఒకే చట్రంలో ఒదిగిపోవాల్సిన పనిలేదని భావిస్తున్నట్లు అర్థమవుతుంది. దేనికైనా స్పందించి కవిత్వం రాయవచ్చని అనుకుంటున్నారనీ తెలుస్తుంది.

స్త్రీవాద, దళిత కవిత్వాలను పరిశీలిస్తే స్వంత అనుభవాల నుంచే తమ అస్తిత్వానికై కవులు పడే ఆరాటం కన్పిస్తుంది. ఇటువంటి పరిస్థితులన్నింటినీ ఒక చోట చేర్చి కూర్చిన అనుభవాల, ఆవేదనల, ఆరాటాల త్రివేణీ సంగమంగా డా// ఎస్. శరత్‌జ్యోత్స్నారాణి గారి 'కొత్తపాట' కవితా సంపుటి ఒకటి వెలువడింది. ఇంతవరకూ చాలా మంది పల్లె నుండి పట్టణానికి వచ్చిన పురుషుల గురించే కవిత్వాన్ని రాశారు. కానీ, స్త్రీ,

పురుషుల మధ్య సమస్యల సుడిగుండాల్లో బాధత్యల బరువు మోయటంలో వ్యత్యాసం లేదని, అందరూ వాటికి అతీతులు కారని చెబుతూ ...

'కడుపు చేత్తో పట్టుకుని
పల్లెవీడి పట్టణం చేరిన
పడుచు బ్రతుకును వర్ణించి
'మరోవైపు కొనసాగే జీవిత పయనాన్నీ' చూపించారు కవయిత్రి!

'ముందడుగు' కవితలో *'ఆడపిల్లలకు తల్లినవ్వాలనే కాంక్షతో*
అమ్మతనాన్ని లోకానికి చాటడానికి
నేటి మహిళ ముందడుగు వేస్తుంది అని చెప్పటం ద్వారా పురుష ద్వేషం ఎలాగున్నా, స్త్రీ పుట్టుక పట్ల గౌరవభావాన్ని పెంపొందించుకోవలసిన అవసరాన్ని, ఆత్మన్యూనత భావాన్ని విడవలసిన క్రమాన్ని ఈ కవిత స్పష్టం చేసింది. అంతే కాకుండా తన ఆశయసాధనలో మనిషి అలసిపోవచ్చు: కానీ దాన్నీ ఓడిపోవటంగా భావించనక్కరలేదని చెబుతూ...

'ఒంటరి గీతమెప్పుడూ ఏకాకిదై పోదు
అనే ఆశావాదంతో 'కొత్తపాట'కి రాగం రావాలంటే
గుండె గాయం కావాలి
హృదయం అనుభూతులతో నిండాలి
అపుడే పుడ్తుంది
రాగమైన కవిత్వమైనా

అంటూ తన 'పాట'ని వినిపిస్తున్నారు కవయిత్రి.

నాన్నని తిట్టే లోకంలో నాన్నలందరూ ఒకలాగే ఉండరనీ...

'అమ్మ పొత్తిళ్ళలో
అందే అమరత్వం
నాన్న చేతుల్లో చూశాను' అని అమ్మలా గోరుముద్దలు తినిపించి, అమ్మనే మరిపించిన నాన్న గురించి చెప్పి, 'నాకోసం మరో అమ్మలా మారాడు నాన్న' అనటం ద్వారా ఒక్కసారిగా హృదయాన్ని ద్రవీభవింపజేసే కవిత్వం ఉరికి బయటపడింది. ఈ కవితా సంపుటిలో అమ్మ మరణాన్ని జీర్ణించుకోలేక రాసిన 'శ్రీద్ధాంజలి' తండ్రి ఆత్మీయతను హిమవన్నగ సదృశంగా చూపిన '

అందని ఎత్తు' కవితలు కవయిత్రి తన రెండు కళ్ళ నుండి రాలిన అనుభూతి బిందువులతో కూర్చిన రసభరిత కవితలుగా అభివర్ణించవచ్చు.

ఇంతవరకు సంస్థానాలలో దాగిన సాహిత్యం ఇప్పుడిప్పుడే ప్రజలలోకి వస్తున్నదని కొంతమంది విమర్శకులు చెబుతున్నారు. కానీ, దానిలో కనిపించని లొసుగులు కూడా ఉన్నాయి. వాటిని చాలా వరకు స్త్రీవాద, దళిత వాదాలు బహిర్గతం చేస్తున్నాయి.

'నాపై కావ్యాలు రాసి
సాహిత్య పీఠంపై సమున్నతంగా
అధివసించేదీ నువ్వే నాచేత నినాదం సృష్టించి
నా గొంతును నొక్కి పెట్టే
నాయకుడివీ నువ్వే' అనే దాన్ని తెలుసుకున్నామనీ, వాటన్నింటినీ ఇక సహించేదే లేదని చెప్తూ...

'అన్ని చోట్లా అలికిన
మీ కుటిలాధిపత్యాన్ని
అదిలించటానికే సిద్ధమయ్యాం' అని ప్రకటిస్తూ ఆత్మగౌరవ అస్తిత్వ హస్తాల్ని పైకి ఎత్తాల్సిన అవసరాన్ని ప్రభోదిస్తున్నారు కవయిత్రి.

దళితులు అగ్రవర్ణాల వారిని నిలదీస్తూ ఆవేదనతో 'మాకు దక్కాల్సిన వెలుతురేదని ఆకాశం గొంతుమీద కాలేసి నిలదీస్తూన్నాం తప్ప, మేం ఎవడి దీపాల నుండీ అక్రమంగా వెలుతురు పిండేసుకోవటం లేదు' అని ప్రశ్నిస్తూనే సమాధానం చెప్పారు. ఇదే ప్రశ్నను మాదిగ దండోరా ఉద్యమం షెడ్యూల్డ్ కులాల్లోని ఉప కులాలకు కూడా డా// అంబేద్కర్ ఆలోచనా విధానం ప్రకారమే మాకు రావాల్సిన సమాన హక్కుల్ని మాకివ్వండని అడిగేసరికి అగ్రవర్ణ భావజాలమున్న దళిత సోదరులు ఒక్కసారిగా ఉలిక్కిపడ్డారు. దీన్ని దళితేతరులు కొందరు 'రొట్టె పంచే కోతి' అవతారాన్ని ఎత్తటానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఈ నేపథ్యంతో రాసిన 'తప్పనిసరై .....' అనే కవితలో డా// ఎస్. శరత్‌జ్యోత్స్నా రాణి...

'కలిసి బ్రతికే బాటలో
కలహాలు తప్పవు' అని చెప్తూ, కురుపాండవుల మధ్య ఉన్న కలహాలు వంటివే దళితుల మధ్య కూడా ఉన్నాయనీ, దీన్ని దళితుల అనైక్యతగా

భావించనవసరం లేదనీ, అవన్నీ కుటుంబంలో జరిగే చిన్న చిన్న వివాదం వంటిపేనని చెప్తూ...

'ఏది ఏమైనా మా అడుగు

దురహంకారుల ఆధిపత్యంపై

తిరుగుబాటే సుమా!' అని హెచ్చరించటం కనిపిస్తుంది. ఇంతవరకూ పేర్కొన్న చాలా కవితల్లో అత్యాధునిక కవిత్వంలో కనిపించే లక్షణాలు కొన్ని కనిపిస్తున్నాయి. అంటే అత్యాధునికత లేదా ఉత్తరాధునికతలో కనిపించే విడి విడి పరిష్కారాలే తప్ప, అందరికీ లేదా అన్నింటికీ ఒకే పరిష్కారం సరిపోదని చెప్పడం ప్రధానం. అది వీరి కవిత్వంలో కనిపిస్తుంది. దీనిలో భావంలో నవ్యత, సమాజంలో నిరంతరం జరిగే మార్పులు దర్పణంలో ప్రతిబింబించినట్లు ప్రతిబింబించే కవితలు ఇందులో ఉన్నాయి. ఈ 'కొత్తపాట' కవితా సంపుటిలో మరో విశేషంగా చెప్పకోదగినవి 'గుండె గుసగుసలు' పేరుతో రస భరితమైన కొన్ని మినీ కవితలను చెప్పకోవచ్చు. స్త్రీవాద, దళిత వాద, బాల కార్మికుల పట్ల ఆవేదనలను కూడా కవిత్వీకరించారు. ముక్కుపచ్చలారని పసిపిల్లల మీద చేసే లైంగిక దాడులకు స్పందించి రాసిన కవితలు కూడా దీనిలో ఉన్నాయి. భాషలో సారళ్యం, భావంలో నవ్యతను ప్రదర్శిస్తూ, అంత్యప్రాసల్ని అందంగా కూర్చిన కవితా సంపుటి ఇది. దీన్ని చదవటం ద్వారా సమకాలీన స్పందనలను అర్థం చేసుకోవచ్చు.

(ఆదివారం ఆంధ్రభూమిలో 2-07-96న ప్రచురితం)

దళిత కవిత్వంలో "అమ్మ"

ఇన్నాళ్ళూ కవిత్వంలో "అమ్మ" ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడల్లా పిల్లాణ్ణి ఎత్తుకుని చందమామను చూపిస్తూ గోరుముద్దలు తిన్పించే అమ్మరూపమే చిత్రించబడింది. కానీ తమ తల్లుల గురించి దళితుల జ్ఞాపకాలూ, అనుభవాలూ అవి కావని నేటి దళిత కవులు వెల్లడిస్తున్నారు.

సమాజంలో కొందరు తల్లులు పట్టు చీరల్లో, విందుల్లో గడుపుతుంటే, మరికొందరు నిత్యం అవమానాల కాల్వల్ని ఈదుతూ, బతుకు రాళ్ళబాటలో నిత్యం ఆకలి, శిలువల్ని మోసే తల్లులు. వీళ్ళే దళిత తల్లులు. ఈ దళిత తల్లులకు అగ్రవర్ణాల సాహిత్యంలో ఉన్నటువంటి స్థానం లేదు. వాళ్ళ సాహిత్యంలో తల్లి గురించిన అందమైన, సున్నితమైన భావనలకు భిన్నంగా దళిత తల్లి జీవన దృశ్యాన్ని దళిత కవులు కులం కుంచెలతో చిత్రిస్తున్నారు. అటువంటి కొన్ని కవితల్ని చూద్దాం.

దళిత తల్లుల, చెల్లెళ్ళ చరిత్రంతా ఈ సమాజంలో అవమాన పర్వమే. "దేవుడి పెళ్ళాలై" పోయిన సజ్జల గూడెం మహా దేవమ్మలు, పోలీసుల చేతుల్లో నలిగి దు:ఖ సంతకాలయ్యే ఆలీసమ్మలూ, ఈ పవిత్ర భారత మాత కళ్ళ ముందే నూలుపోగు లేకుండా నడి రోడ్డుపై నానా హింసలూ భరించిన చలకుర్తి ముత్తవ్వలూ, పేరేదయితేనేం, దళిత తల్లుల జీవితాల నిండా అవే అవమానాలు! వీళ్ళ జీవితాల గురించి ఏ.సీ.

రూముల్లోనించి తీర్మానాలు చేసే మహిళ సంఘాల నాయకురాళ్ళను నిరసిస్తూ చల్లపల్లి స్వరూపరాణి.

"అమ్మా!

. . . .

అసలు నీ స్పర్శ తగలందే

ఈ నేలపై గాలీ వెలుతురూ పులకించవనీ

నీ చేతులు బురద గుంటల్లో దేవి

రత్నాల చేపలు పట్టందే

ఈ దేశం పొట్ట నిండదనీ" వీళ్ళకు తెలుసునా? అని ప్రశ్నిస్తుంది. "మా యమ్మ" కవితలో ఈ దేశం సస్యశ్యామలమై అన్నపూర్ణగా కీర్తించ బడటానికి ఆధారమైన తన తల్లి శ్రమనూ, దానికి విలువా, గుర్తింపూ లేకపోవటాన్ని గురించి కవయిత్రి ఆవేదన చెందుతుంది.

ఇంత కాలమూ మన సాహిత్యంలో దళిత స్త్రీల దరిద్రాన్ని ఆధారం చేసుకుని వాళ్ళను దొంగలుగా, మోసగత్తెలుగా, వేశ్యలుగా చిత్రిస్తూ వచ్చారు. ఆ దళిత తల్లి దరిద్రాన్నే హృదయ విదారకంగా చెప్పే కరుణ రసాత్మకమైన "అలగా తల్లి" కవితలో మద్దూరి నగేష్ బాబు-

"ఏ ప్రభుత్వాసుపత్రి

శవాల కొట్టు ముందయినా

ఒక కన్నీటి మడుగుని చూశారా

అది మా అమ్మే" అని ఆమె దీనావస్థను కళ్ళకు కట్టిస్తాడు. తన తల్లి కౌసల్యనో, యశోదనో కాదని చెప్తాడు.

"అందరి తల్లులు

ఆదమరిచి సుఖ నిద్రలు పోతున్నప్పుడు

నా కూలి తల్లి

పెంటకుప్పల మధ్య

పరాభవమై పోతుంది" అంటూ ఎందరో దళిత తల్లుల బలాత్కారాలకూ, అవమానాలకూ గురయ్యే పైనాన్ని ఎలుగెత్తి చాటుతాడు.

కలుపు తీస్తూ, హడావుడిగా మట్టి కాళ్ళతోనే పాపకు పాలిచ్చే తల్లులీన్నీ, పాలురాక అమ్మ రొమ్ముని ఆబగా నోటికి అదుముకుంటే

పక్కటెముకలు తగిలే అనుభవాల్నీ తప్ప. పాలు పడుతూనో, జోల పాడుతూనో అమ్మ గుర్తొచ్చే అవకాశం దళితుడికి లేదని

"ఎవరికైనా అమ్మంటే
పాలు పడుతూనో,
జోల పాడుతూనో స్ఫురిస్తే
నాకు మా అమ్మ కలుపు తీస్తూనో,
తట్టలు మోస్తునో
గుర్తుకొస్తుందండీ" అని అమ్మ గురించిన తన చేదు జ్ఞాపకాల్ని చెప్పాడు కవి. ఆమె గురించి చెప్పేందుకు ఈ భాషా, ఈ కవిత్వమూ ఎప్పటికీ చాలవంటాడు.

దళిత తల్లి హృదయం నుంచి ప్రవహించే కన్నీటి గాథల్ని ఎండ్లూరి సుధాకర్ "నల్ల తల్లి"లో వినిపిస్తూ-

"నా బాల్యానికి భాష లేదు
నా బాధ, నీలాంటి వాళ్ళ బాధ
*మరో మహాభారతమై ఉండేద"*ని చెప్తూ ఆ తల్లుల గాథల్ని సువర్ణమయ చరిత్రలుగా మలుస్తానని శపథం చేస్తాడు.

"నా మాతృ దేశం మీద నా తల్లి జెండా తలెత్తుకుని ఎగురుతుంద"ని ఆశాభావాన్ని వ్యక్తం చేస్తాడు. మత సంప్రదాయాల పేరుతో కనీసమైన స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలకు కూడా తన తల్లిని దూరం చేసిన సమాజం మీద ఆగ్రహాన్ని ప్రకటిస్తూ, ఆ తల్లుల వేదనను తమదిగా వెలిబుచ్చే కవితలు మైనారిటీ కవుల నుంచి వస్తున్నాయి.

"అమ్మ మెడలో వేలాడే షరియత్ గుదిబండ ఏనాడూ అమ్మను తలెత్తికానీ కనీసం కళ్ళెత్తికానీ ఈ లోకాన్ని చూడనివ్వలేదు.

"నువ్వు పెనం మీద కాలే రొట్టెపై
పిల్లల్ని కనే యంత్రానివై
నవాబ్‌సాబ్ నాడా బూటు కింద
నలిగిన మల్లె పువ్వైనందుకు" తన మనసంతా కమురుకు పోతోందని తీవ్ర వ్యధకు గురౌతాడు ఒక కవి. ఎప్పటికైనా అమ్మను ఆ నిర్బంధం నించి విముక్తి చేయాలనే కోరికనూ, నిశ్చయాన్నీ,

"నీ చుట్టూ ముళ్ళకంచెలు పాతిన
మా అజ్ఞానాన్నంతటినీ
*చిత్తు కాగితాల వారికి అమ్మేయ్యాలనుంద"*ని తెగేసి చెపుతాడు ఖాజా.

కన్నీటి దారాల్తో జీవితానికి మసిలలేస్తూ, తరాల చీకటికమ్మేసిన ఘోషాతో పాలిపోయిన అమ్మ గురించి స్కైబాబా "రెహల్" కవితలో ఇలా *అంటాడు-*

"తల్లి పాదాల వద్ద స్వర్గం ఉందంటారు.
మా అమ్మ పాదాలపై వంగిన ప్రతిసారీ
చెమరిన నా చూపు
ఆమె పాదాల పగుళ్ళలో చిక్కుకుని
గిలగిల లాడుతుంది." అంతేకాదు,
"చీకటిరాసుల్ని మోస్తున్న అమ్మ
చివరకు ఖురాన్‌ను మోసే "రెహల్"గా మిగిలి పోవల్సిందేనా?" అంటూ ఆ దుష్ట సంప్రదాయాల నుండి విముక్తిని కోరుతాడు కవి.

తల్లి త్యాగం గురించి తన బిడ్డకోసం ఎదుర్కొనే ప్రమాదాల గురించి కత్తి పద్మారావు "అవర్ణం" కవితలో-

"ట్రంకు రోడ్డు మీద
తారు పోసినప్పుడు
కాలిన తారులో
కాలు పెట్టిన నన్ను
చెప్పలు లేకుండా లేవనెత్తిన
నా తల్లి కేకే నా గుండె నాదం" అని వర్ణిస్తాడు. తాము పనిచేసే చోట్లకు పిల్లల్ని వెంటబెట్టుకు పోవటం తప్ప, మరో సౌకర్యాలు లేని దళిత తల్లుల శ్రమ జీవితాన్ని ఆ కవిత స్పష్టం చేస్తుంది. తన తల్లి కష్టాల జీవితం నుంచి బయటపడి అందరి తల్లులాగే బతకటాన్ని కలగంటాడు వి.ఆర్.దార్ల. తన "కల అదృశ్యం కాకుండా..."లో -

"మాడ్చుకుని తిన్న ఆకలి
మా అమ్మ పాదల మీద పడి
ఏడుస్తుంటుంది.

మా యమ్మే స్వయంగా ఉత్తరం రాస్తుంది
స్వయంగానే ఉత్తరం చదువుతుంది."

అనేది అమ్మ గురించి కవి కనే అందమైన కల. అంతేకాదు-

"మా యమ్మ కూడా
పట్టుచీర కట్టుకొని
పేరంటానికి వెళుతుంది
అధికారికంగానే పుణ్యక్షేత్రాల్ని సందర్శిస్తుంది."

అంటూ ఇన్నాళ్ళూ తన తల్లికి అందుబాటులో లేని అవకాశాలు ఆమెకు దక్కాలని ఆశిస్తాడు. హఠాత్తుగా కలలోంచి మెలకువ వచ్చి, వాస్తవం అర్థమయ్యాక-

"దృశ్యాల్ని శాసించే నియంతనైతే ఎంత బావుణ్ణు" అని నిట్టూర్పు విడుస్తాడు.

"అమ్మ" వేదనాభరిత జీవితం గురించి ఎందరో దళిత కవులు రచనలు చేస్తున్నారు. ఈ కవితలు దళిత ఉద్యమం, సాహిత్యం దళిత స్త్రీని కేంద్ర బిందువుగా చేసుకోవాల్సిన అవసరాన్ని చెప్తూ, దళిత కవులకు స్త్రీవాద దృక్పథాన్నిస్తున్నాయి.

(చూపు ద్వైమాస పత్రికలో సెప్టెంబరు- అక్టోబరు 1996న ప్రచురితం)

End of Preview.

Rest of the book can be read @

http://kinige.com/kbook.php?id=209